

KÖNYVSZEMLE

Tíz év zenei könyvtermése a trianoni Magyarországon.

(1920—1930.)

Az anyaországhoz visszatért Erdélyt hogy ne érdekelné mindaz, ami az eiszakítottság idején Magyarországon történt! Ezek kelleneek majd ahhoz, hogy a két testrészt ismét összeszokjon és összjátékuk ösztönösse valjon. A kultúra terén is meg kell indulnia annak a felvilágosító munkának, mely az elmúlt húsz esztendő termékeit kölesönösen közelebb viszi az érdeklődő elmékhez. El voltunk zárva egymástól! De továbbra is el volnánk zárva, ha csupán földrajzilag és közigazgatásilag egyesülnénk. A zenei irodalomra nézve a következő sorok nyitnák meg a remélhetőleg kölesönös felvilágosítás útját, egyelőre csak az első tíz év termését véve sorra.

Ha szemügyre vesszük a mult háború utáni magyar könyvtermelést, e téren is rendkívüli jelenségek fogadnak, akárcsak a zavaros idők többi vonatkozásában. Értékevesztett pénzű, tökeszegény időkben nagyméretű vállalkozó kedvre kapott a könyvkiadó üzlet. A leromlott és halálra zaklatott írói szellem szinte fektelen termőkészséggel állott rendelkezésre. Az összevissza injekciózott, elszegényedett közönség — valami rendkívüli olvasó éhségtől hajtva — túlon túl, erején fölül aldozott könyvvásárlásra. Tanulságos e különösség oka. A háború utáni szellem és könyvüzlet alapjában egyenlő helyzetben volt: a teljes bizonytalanságában. A gondolat sem ismert többé biztos alapot; de a helyett, hogy megszilárdulásra várt volna, kísérletezett és remélt, hangosan menekülve a borzalmas *vacuum* elől. Ugyanezt cselekedte a könyvvállalkozás is. Félve a légüres tértől, minden józan számítás ellenére ezrével dobta piacra a terméket, szinte vitustáncot járva a rengő talajon. És erre minden józan számítás ellenére az történt, hogy az olvasó, akinek líhetőtleg „utolsó fillére“ is kenyérré ment, — könyvet vásárolt. Szinte a semmiből szorította ki a könyvre való összeget, mert irtózatosszellemi nyomorúságában várta valahonnan az idvezítő szót vagy az elaltató mámort, a messiást vagy a narkózt.

Csakis ilyen helyzetben történhetett meg az az újabb rendellenesség, hogy zenei irodalmunk is tekintélyes ágat eresztett, groteszkül terebélyes ágat az addigi sovány kis törzsön. Mi volt ugyanis zenei könyvtermelésünk a háború utáni konjunktúra beálltáig? A biztos kelendőségű iskolakönyveken kívül egy-egy, magánszorgalomból írt vagy ünnepi alkalomra kiállított műből, néhány tudományos értekezésből és még kevesebb életrajzi természetű írásból állott. Zenei irodalmunk patakja jórészt folyóiratok medrében csörgegedezett, zenelapot pedig alig vett kezébe más, mint zenész. Nem egyszer megesett, hogy két szakíró évekig dolgozott ugyanazon lapokba a nélkül, hogy egyebet is olvastak volna egymás terméséből, mint írásaik címét. A zenéről szóló könyveknek pedig az volt ismert bélyege, hogy legtöbnyire címetől, tartalmastól ismeretlenek maradtak. Ha eszedbe jutott, hogy könyvtárban kikérd — mondjuk — az öreg *Bartalus* egyik-másik akadémiai kiadványát, zsebkésed nélkül nem boldogultál, mert az ódon füzet bizony felvágatlanságban leledzett. Ha két tudós hasonló kriptakutató bogarászáson érte egymást, olyasféle beszélgetés indult közöttük,

mintha elhagyott odvakban kutattak volna ritka barlangi fereg után. És ittak aztán a távollevő harmadik egészségére, akivel együtt a szakma tudós-kollégiumának összességét alkották. Haszna pedig mindössze az volt eme állapotnak, hogy: ha könyvtári könyvben ceruzajegyzetet talált az ember, tudhatta legalább, kit tartson számárnak!

Ez a helyzet fordult *ellenkezőjére* a világháború utáni könyvforgatagban. A folyóiratok, melyeknek természetes tüdőlégzése a szolid előfizető-készség, megfulladtak avagy ideig-óráig szubvenciós kopolyu-légzésre tértek át; viszont megduzzadt a zenei könyvprodukcio. Eltekintve a pedagógiai üzlet irodalmától: a szemügyrevett időszakban bizonyára több zenei könyv került nálunk forgalomba, mint Árpád óta 1920-ig összesen. [A tankönyv-irodalom azért nem számíthat hozzá a normális könyvtermeléshez, mert utóbbinak élettanát jórészt a természetes kínálat és kereslet törvénye szabja meg; ámde tankönyvnel a kereslet többnyire kényszer, a kínálat pedig biztos nyeregből történik, bármily gebén üljön is a szerző.] A szabad szellemi forgalmú könyvek páratlan méretű halmozódásakor az esztétikai és tudományos irodalom is belesodródott az aradatba, meg is növekedett, föl is fújódott; hiszen a tudomány és művészet életkérdései mindig ott izzanak a szellemi válságok legegétőbb problémái között. A cikázó sorban tekintélyes helyet szorított ki magának a muzsika is.

Fölmerülhetne itt az a föltevés, hogy zenei irodalmunk aránylagos megduzzadása talán az új magyar zeneművészet (Bartók, Kodály) győzelmes előtörésével függhet össze. Hogy mintegy a teremtő művészet sarkalására megnyíltak volna az esztétika égi csatornái, termékenyítő esővel leve me a zeneközönség parlagát. Hiszen mondják, hogy a jelentős alkotóművészet szinte automaticæ vonja maga után az esztétikai kíséretet. Tagadhatatlan: már a könyvkonjunktúra megindulása előtt is volt némi nyoma az új zene irodalomserkentő hatásának. Nem valószínűtlen tehát, hogy ez is hozzájárult a zenei irodalom gazdag felvirágzásához. Mégis nagyot tévednénk, ha a zenei könyvtermelés földuzzadását csakis, vagy főként ilyen okra vezetőük vissza. Vagyunk már elég sokan, akik föl tudjuk mérni Bartók, illetve Kodály művészetének hatalmas jelentőségét; de amit mi tudunk, az távolról sem ment még át a köztudatba! Közönségünk operai ideálja nem „A kékszakállú hereceg vára“, hanem *Puccini*; hangversenyterméink hőse nem az a karmester, aki a „Táncszvit“-et vagy a „Galántai táncok“-at vezényli, hanem aki *Csajkovszkit* talál (tejszínhabbal persze). Zenei könyvtermelésünk fölfokozásában sem lehetett hát első indító az olyan kínálat vagy kereslet, mely Bartók és Kodály művészetének hatása alatt keletkezett. Anynyi azonban bizvást leszögezhető, hogy két, egymástól független mozgalom: a könyvlázé és az új zene hatását tükröző zeneírásé kölcsönösen fölhasználta egymás erőforrásait. Csak így történhetett, hogy zenei könyvirodalmunk leg-gazdagabb időszaka egyúttal ennek az irodalomnak olyan átfurmálódásával is járt, mely valóban szorosán összefügg a magyar zenetermes gyökeres megváltozásával.

Teljesen független e sajátlag magyar eredményektől mindaz a vállalkozás, mely idegenből fordított könyvek piacra dobásával kísérletezett. E téren a legtisztább könyvkonjunktúra levegőjét szívjuk. Amikor a kiadó két igen kiváló német írást, *Hoffmann* „Muzsikus történet“-eit (Kis Helikon) és *Mörike* új fordítással felfrissített novelláját: „Mozart prágai utazása“ (u. o.) magyarul kínálja, vagy amikor a Dante és más könyvkiadók *R. Rolland* olyan remekműveit, mint a „Zenei miniatűrök“ két kötete, aztán „Berlioz“, „Händel“, „Beethoven, a nagy alkotókorszakok“, „Goethe és Beethoven“, „Párizs zenéje“ dobja piacra: joggal számít arra a legjobb közön-

ségre, mely a külföldi mesterművet még akkor is megszerzi fordításban, ha eredetiben is megértené. Ez a fajta olvasótábor jól ismeri azt a dédelgető érzést, amikor boldogan konstatáljuk, hogy az idegen értéket vérünkbe lopta át a jó fordítás kémiaja. Eléggé eredményesnek bizonyult az olyan külföldi könyv magyar kiadása is, mely kellő reklám segítségével alkalmas volt a figyelem fölkelésére. Így került kézbe *Wagner* „Beethoven“-e (Kultúra-Könyvtár) és „Művészet és forradalom“ című munkája (Világkönyvtár), *Liszt* „Chopin“-je (Kultúra-Könyvtár), *Berlioz* önéletrajza (Documenta Humana) és *Busoni* forradalmi kísérlete „Vázlatok a zeneművészet új esztétikájához“ (Modern Könyvtár). Utóbbiakat az is kelen-dőbbé tette, hogy ismert sorozatok keretébe helyezkedtek, tehát zenénkivüli, irodalmi lökés kezdősebességével indulhattak. A félművelt olvasóval szemben jól bevált eme kiadói óvatosság ellenére sem tudott kudarc — mégpedig megérdemelt kudarc — nélkül futni: *Burkhardt* „Wagner zenedrámái“ című népszerűsítő irata (Kultúra Iskolája) és *Balka* „A régi görögök zenéje“ c. tanulmánya (Zenetudományi Könyvtár). Ezeknél különbet tudunk produkálni itthon, nem kell lát a szomszédba mennünk fölösleges kölcsönért! *Nietzsche* „Korszerűtlen elmékedéseit“ (Világ-Könyvtár), melyek során páratlan mélységű zenelelektani fölfedezések is előbukkannak, általában a gondolkodó közönség vásárolja.

Attérve az eredeti magyar zenei könyvekre, állapítsuk elsősorban is meg, hogy teljesen újfajta rétege is támadt nálunk a zenei könyvolvasóknak. Az a közönség ugyanis, mely csakis magyarul olvas és eladdig alig nyúlt megszébb Jókínál, most rákapott az ismeretterjesztő, az ü. n. népszerű tudományos irodalomra is. Szükségletének hézagait pedig elismerésreméltó szorgalommal tömködték úgy kiadóink, mint íróink. Zenei téren elsősorban *Papp Viktor* munkái vágnak ide. Papp — Ady Endre egykori jóbarátja — ügyesen forgatja a tollat, stílusa keresetlen és nem magyartalan, gondolatmenete egyszerű, közérthető. Teljesen hozzásimul a félművelt olvasó érzés- és gondolatvilágához, úgy tárgyal a zene hőseiről és ezek pályafutásáról, ahogyan azt a vidéki átlagember is szívesen veheti. Meg ítéleteiben is szorosán hozzásimul a szeles közvéleményhez, amikor például a magyar zeneszerzők szimfónikus működését „bizony inkább csak próbálkozásoknak“ minősíti („Bevezetés a zeneművészetbe“ Vögenreiter-kiadás, Berlin). A magyar zene egyik büszkeségéről, Kodály II. vonósnégyeséről így nyilatkozik Papp: „a magyar zenének búzavirága, pipacsa, kőköresinje és árvalányhaja egybekötve“ („Arcképek a zenevilágból“, 1918). A borostyánt, mely az ő esokrából ezúttal kimaradt, mi nyújtjuk át ezennel az írónak! *Nevelő* irányú munkák viszont legnagyobbreszt alig tudtak gyökeret ereszteni közönségünk szívében. Az a közönség, mely nálunk jófajta népszerű tudományos zenei irodalmat fogyaszt, jórészt a német termésre kapatos; magyarra még akkor sem szívesen fanyalodik, ha az tökéletesen pótolhatja a külföldit vagy kivált különb in a külföldinel. Ezért nem lehetett komolyabb sikere az olyan derekas műveknek, mint *Baumgartner Alajos* „Bayreuth“-ja (Zenetudományi Könyvtár), *Hammerschlag János* „Bach“-ról szóló formás összefoglalása (Kultúra Könyvtár), *Geszler Ödön* tárcagyűjteménye: „Zeneművészeti Írások“ (Rozsnyai kiad.), *Fábián László* „Debussy és művészete“ c. sokban eredeti munkája (Zenei Pantheon), mely előbb németül került forgalomba. Időszerűségénél fogva talán nagyobb közönségsikerre tett szert *Spur Endre* kellemesen csevegő írása: „A rádiófüttől a dinafonzenekarig“ (Légrády kiad.), mely az éterhullám-találmányok népszerűsítésére vállalkozik. Bizonyos természetes kelendőségnek örvendenek *Lichtenberg Emil* program-ismertetései: „Vokális és instrumentális mesterművek magyarázata“ (a Budapesti

Enek- és Zenckaregyesület kiadása); e füzeteket hangversenyen árúsítják és még akkor is elkelnének, ha nem oly kitűnő szakértő tollát dícsérnék, aminő Lichtenberg karmester. Akárcsak Hammerschlag, ő is a német zenekultúra lelkes apostola nálunk és tiszteletreméltó erőfeszítéssel igyekszik híveket verbuválni a valódi nyugateurópai zeneműveltségnek. *Kálmán Mária* „Goldmark“-ról szóló monográfiájában (Sárkány-nyomda) emel szobrot a legtüzesebb adatgyűjtő szorgalomnak. Kár, hogy olyik megjegyzésével kilép a komoly ellenőrzés tudományos köréből! Ilyen például az, amikor (talán „Merlin“-re gondolva) „Sába királynőjé“-t is wagneri elvek alapján megszerkesztett műnek állítja. Stílusa is elviselt volna még némi csiszolást, habár égi tökéletességűnek tűnhetik, ha olyan stílusvirágok mellé állítjuk, aminőket a temesvári *Járosy Dezső* produkál (pl. a „Bécsi zenei képek“-ben).

Liszt Ferencről szóló irodalmunk csak a 30-as évek folyamán, főként az 1936-ban beállt évforduló alkalmával növekedett jókorává. Eladdig meglehetősen szegényes volt és bármí szaporulatát örömmel kellett fogadnunk. Az itt szemügyrevett évtized két Lisztről szóló írást hozott (a harmadik *Isoz* jegyzéke a Zeneművészeti Főiskolán lévő Liszt-szobáról). *Somssich Andor báró* „Liszt Ferenc élete“ c. könyve (Napkelet-Könyvtár) szorgosan összegyűjtötte az eddig ismert adatokat és Ábrányi Kornél elvesztett Liszt-életrajzát volna hivatott pótolni. Kiváló böleselők, *Pauler Ákos* pedig „Liszt Ferenc gondolatvilága“ címen értekezik (Budavári Tudományos Társaság). Magasroftú elmefuttatásában sok szépet mond *Pauler* a nagy muzsikus magyarságáról és kereszténységéről, de — sajnos — elmulasztja, hogy Liszt gondolatvilágának legmélyebb gyökereire is rámutasson: emberi és művészi *nemzetköziségre*, valamint kereszténységének művésziességére, *esztéticizmusára*. Hogy Liszt a magyar zenét cigány eredetűnek vélte s ezért kellő megrovásokban részesült a tősgyökeres magyarság részéről (Simonffy: „A magyar nemzeti zene lényege“, 1859; Brassai: „Magyar- vagy cigány-zene“, 1860; Sepródi: „Emlékirat a magyar zene ügyében“, 1906; stb.), világosan bizonyítja, mennyire nem alkalmas példaképe ő az igaz magyarságnak. Mindezt csak azért említjük meg, mert nagyon ohajtandó volna, hogy hibás értékmegállapítások ne terjedjenek egyébként jogosan nagy tekintely szárnyai alatt.

Ez az áttekintés nem ohajt kiterjeszkedni zenei újságírásunkra. Csak annyit illik megjegyezünk, hogy néhány kitűnő esztétikus révén az újabb magyar zenei zsurnalisztika is magasabbra lendült a régebbinél. Főként zenereferenseink sorából rekrutálódott az „Operaismertető“-sorozat írógárdája (Singer és Wolfner kiad.). Köztük a legvalódibb stílusművész kétségkívül *Tóth Aladár*. Ennek az írónak megadott, hogy kifinomult idegrendszerével a zeneművészet legmélyebb titkait is kitapintsa és az irodalmi forma varázslatában élénk tárja. Tóth remekbe készült műve Mozart „Figaro lakodalma“-ról: méltó a nagy klasszikus mester költői nagyságához. Annál sajnálatosabb, hogy formakészsége eserben hagyta őt a *Zenei Lexikon* szerkesztésekor. A Győző-kiadásában megjelent enciklopédia egyébként hatalmas nyeresége művelődésünknek és nem kétséges, hogy ilyet meg csak őt évvel előbb sem tudott volna előállítani a magyar zenészvilág. Nem kevésbé fájdalmas azonban a műből kirívó sok aránytalanság és hevenyészetttség, amit jórészt el lehetett volna kerülni, ha a szerkesztők, Tóth és Szabócsi Bence, nagyobb körültekintéssel járnak el. Mindazonáltal: e lexikon már őrtornya ama új magyar zeneiről mozgalomnak, mely nálunk Bartók és Kodály működése nyomán indult meg.

Pedagógiai könyvtermelésünknek sem kell szégyenkeznie, ha tízévi termését megmustráljuk. A zongoratanítás használatára két jó tanulmány készült: *Varró Margit* „Zongoratanítás és zenei nevelés“ c. (Rózsavölgyi

és Társa kiad.) és *Kálmán György*é „A zongoratanítás feladatai és azok megoldásai“ c. (Rozsnyai kiad.). Ezek a külföldi szakirodalommal is fölvehetik a versenyt. Varró könyve kezdők oktatására vonatkozik. Kálmán a teljes módszertant foglalja egybe. Némí lendületére vall hangszeres pedagógiánknak, hogy *Kovács Sándor* „Hogyan gyakoroljunk?“ c. munkája új kiadást ért 1925-ben (Rózsavölgyi) és hogy ugyancsak Kovácsnak „Hátrahagyott zenei írásai“ vastok kötetben megjelenhettek (ú. o. 1926). Hasonlóan modern tanító módszert terjesztene a vonóshangszerekre nézve (főként a gordonkából kiindulva) *Sebestyén Sándor* munkái. *Zipernowszky Mária* füzetében: „Hogyan tanítsunk hegedülni kezdőket?“ (Rózsavölgyi) tudás, tapasztalat és igazi kultúra egyesül a helyes célra összpontosítva. Szintén a szóbanforgó decennium termette *Szelényi István* „Rendszeres modulációtan“-át (Modern Magyar Muzsikusok Szabad Egyesülete); fölötté értékesek ebben a Kodály tanítása alapján földolgozott részek. Igen hasznos „Összhangzattan“-nal lépett ki *Keszler Lőrinc*, a 100 éves Nemzeti Zenede tanára. Főként kezdő műkedvelők szükségletét fedezi *Falk Géza* jól áttekinthető „Általános zeneelmélet“-e (Rózsavölgyi). Az énekhangképzés erősen körülvitatott kérdéseit igyekszik tisztázni egy-egy tanulmányban *Molnár Imre*, nagynevű tanárunk, és *Manheít Ernő*, a jóhírű pedagógus. A hegedűkeszítés esínjáról-binjáról *Tóth*, valamint *Hidy* mesterek adtak széles szakértelemre valló értekezéseket. Ehhez a tekintélyes irodalmi alapépítkezéshez most már csak az a csekélység kellene, hogy felső emeletként a zenetanítók, -tanárok együttműködése is hozzátornyosuljon.

Fordító-irodalmunk a szöveg-átültetés terén is remekművekkel gazdagodott. Itt *Lányi Viktor* nevét kell nagy elismeréssel megemlítenünk, akinek újabb opera- és dalfordításai méltón sorakoznak a régebbiekhez, valamint *Kardos István* „Othello“-jához és *Harsányi Zsolt* „Varázsfuvola“-jához. Lányi újabb ilyenmű munkáinak jórésze is bekerült a könyvtárosi forgalomba, aminek minden jóízű zenebarát csak szívből örülhet.

A mostanáig felsorolt művek számíthatnak kisebb-nagyobb olvasóközönségre. A zenei irodalomnak az a fajtája viszont, melyről a következő sorok szólnak, még arra sem számíthat, hogy nyomdaköltsége normális társadalmi úton megtérüljön. Szigorú értelemben vett tudományos zenei irodalmunkról van szó — mindjárt is képzelhette a szíves olvasó! —, arról, melyet a szent kötelesség irodalmának is nevezhetnénk; vagy a tisztelet-példány és könyvtári por literatúrájának. Titkos irodalomnak is akár, ha úgy tetszik; mert ki tud róla? De nevezhetjük a magyar tudományos élet egyik leggyönyörűbb dokumentumának is, melyre méltán büszkék lehetünk! Nem kevesebb történt általa ugyanis éppen a most szemügyre vett időközben, mint az önálló magyar zenetudomány megletemlése. Ponorí Thewrewk, Káldy, Sepródi stb. csöppet sem lebecsülendők, de amit ők adtak, az csak beígért kezdet, beköszöntő, néha halovány irányjelző, hogyan is kellene nekigyürkőzni. Az erőpróbát a világháború után férfivá lett nemzedék állta meg; ennek izmos gárdája folyvást növekszik.¹ Belső, lelki, erkölcsi, dologi sikerei újabb és újabb erőt fakasztanak benne, egyenes arányban a külső sikertelenséggel. Mintha valóban egy ismeretlen jövő Magyarország fegyvereit köszörölnék titokban!

Prahács Margit műve: „A muzikalitás lelki feltételei“ (Budavári Tud. Társ.) széles látókörű dolgozat, s ami fő, önálló összefoglalású. Érdeme még, hogy a zeneiség főfeltételét *lelkiekben* látja, az elmélyedés képességében,

¹ A maiak közül megemlítjük *Kókai Rezső*, *Bartha Dénes*, *Kerényi György*, *Gárdonyi Zoltán* nevét.

nem pedig holmi fiziológiai adottságokban. *Gombosi Ottó*, kiváló Bakfark- és Stoltzer-szakertőnk, „Obrecht“-ről szóló stílustörténeti művét egyelőre csak németül jelentette meg. *Isoz Kálmán* a nyugati szellemű tudos munka mintaszerű példáival jeleskedik következő könyveiben: „A Nemzeti Múzeum zenei kéziratának jegyzéke“ (Múzeumi Könyvtár kiad.), „Latin zenei paleográfia és a Pray-kódex zenei hangjelzései“ (Budavári Tud. Társ. 1922, lásd erről beszámolómat a Zeitschrift für Musikwissenschaft azévi folyamában), „A Nemzeti Múzeum zenei gyűjteményeinek kialakulása“ (Stephanacum), „Buda és Pest zenei művelődése“ (I. köt., kiadja a Magyar Népszínházi Bizottság). Utóbbit senki sem nélkülözheti, aki bele óhajt tekinteni a magyar városi zeneművelődés kialakulásába. Fővárosi zeneéletünk németgyökerű. A XVIII. században még csak éppen annyira jutottunk, mint holmi osztrák vidéki városka. Azok a fővárosi zenészeink, akik legelőször töreksenek magyaros műzene kialakítására, egytől-egyig németek. Első zeneműkiadónk bajor bevándorló. Szintársulataink pozsonyi közvetítéssel a bécsi műsort hozzák. Chudy karmester „Pikkó hencg és Jutka Perzsi“ c. parodisztikus daljátéka (az első magyar opera, 1793) egy „Prinz Schnudi und Evakathel“ c. mestermű (?) magyarítása. Kelemen László magyar szintársulata (1790) birokra kél a német módival, de néhány évi küzdelem után föloszlik. Ennek zenekarában működött Csermák és rövid ideig Lavotta is. Amily esekély volt fővárosunk akkori érdeklődése minden iránt, ami magyar, olyan magas színvonalra hágott a német zeneművelés Pestbudán. Mozart „Zauberflöte“-je az 1790-es évek legnépszerűbb színművei közé tartozik nálunk, Haydn „Schöpfung“-ját már 1800-ban adják Budán és ugyanaz évben Beethoven is fölléptetik jótékonycélú hangversenyen (Stich kürtművésszel). Azóta magyarságban előbbre jutottunk, de idegenimádat és magunklebecsülése még mindig vezérelve a budapesti zeneéletben. Az sem érdektelen, ha összehasonlítjuk a legelső német operaszínpad szárnypróbálgatását, a magyarnál csaknem száz évvel régebb hamburgiét, a magyaréval, a pestiével. Mint ahogy a hamburgi opera az olasszal, úgy mérkőzött a magyar opera a némettel. Az is, ez is erkölcsi célnak eleintén, csak kegyes tárgyú darabokkal tudja maga javára hangolni közönségét. Egyikük sem bírja soká a versenyt az izmos riválissal. Viszont nagy különbség a kettő között, hogy míg a hamburgi operában önmaga anyanyelvét és nemzetiségét buktatta meg a német közönség, addig Pestbudán éppen a maga nemzetiségét, a német műfajt vitte diadalra az itteni közönség, mely zömében német volt.

Szinte az új magyar zeneszerzés egyenes szellemi vetületének mondható az a tudományos munkásság, melynek megindítói 1920 és 1930 között *Major Ervin* és *Szabolcsi Bence*. Bartók és Kodály zeneszerzői sikere Európa kultúrájának legelső sorába emelte a magyar művészetet, általuk a magyar zene világmárkává lépett elő. Ez a *noblesse* idehaza is *obligé*, mégpedig kötelezi azokat, akik világosan belelátanak a helyzet mélyébe. Ha a magyar zeneingénium ilyen magaslatok meghódítására képes, úgy annak a tehetőségnek kell bírnia megfelelő multtal, melyet hiánytalanul föltartni nemcsak érdemes, de kötelesség is. Így született meg a magyar zenetörténeti iskola. A nagy magyar zeneszerzők nyomán mintegy „Szezám tárulj“ nyílt a fiatal generáció számára s ebben a tudományos ihletűek szinte varázsütésre megteremtették a nagy zeneszerző iskola tudományos párképét. *Kodálytól* magától származik a magyar zenefilológia néhány úttörő munkája, köztük az „Árgirusz nótája“ című (Rózsavölgyi kiad.), melynek szerepe olyan a magyar zenetörténeti kutatásban, mint a mágnestű a tengerhajózásban. De a hajós, aki bejárta és felkutatta a tengereket, eredményeinek pedig önálló, értékes formát tudott szabni, az elsősorban *Szabolcsi Bence*. Az ő munkás-

sága mellett a Major Erviné inkább a csodáltnivalóan gazdag adatfoltarás tetteknek is beillő sorozata. Ha végiglapozzuk az „Irodalomtörténet“, „Irodalomtörténeti Közlemények“, „Magyar Könyvszemle“, „Budapesti Szemle“, „Muzsika“ c. folyóiratok évfolyamait és főként a „Zenei Szemle“ 1927–29-i évfolyamait, ott ékeskednek előttünk a magyar zene-történet fiatal fájának apróbb, de nem kevésbé éles gyümölcsei, tanulmányok Versegly, Horváth Adám, Bihari, Tinódi, a középkori énekmondók zenéjéről, Haydn, Beethoven, Hummel, Liszt stb. magyar vonatkozásairól. Mindezek egyúttal mérfoldkövek a magyar zene-történeti kutatás útján; zenemellékleteikben is mintaszerűek; részben pedig hasonlóan egészítik ki irodalomtörténeti tudásunkat, mint a Bartók–Kodály-féle népdalgyűjtés a népköltészetit. Major reprezentáns műve „A népies magyar műzene és a népzene kapcsolatai“ 1930-ban jelent meg a Stádiumnál. Szabolesi úttörő munkája: „Probleme der alten ungarischen Musikgeschichte“ a Zeitschrift f. Musikwiss. 1926-os folyamában látott először napvilágot, Nyugat számára is bebizonyítva, hogy van az új magyar zeneszerzéssel egyenrangú zene-tudományunk is. Az ő további tanulmányai a Kodály szerkesztői ellenjegyzését viselő „Magyar zenei dolgozatok“ c. sorozatban nyertek könyvalakot; így „A XVII. század magyar főúri zenéje“ és „A XVIII. század magyar kollégiumi zenéje“. Ezekben Szabolesi egyrészt a nyugati zene-történettudomány legválogatottabb és leggazdagabb eszközeivel dolgozza föl adatait, beleillesztve történettudományunk épületébe a magyar zene-történetnek eladdig csaknem teljességgel hiányzó tégláit; másrészt föltárja irodalom- és társadalomtörténetünk zenei oldalát, mely mindaddig a dilettantizmus homályban tapogatózó területe volt. „Lehetetlen észre nem venni, — mondotta már Seprődi (Emlékirat, 1906), — hogy pl. az irodalomtörténet minő ferde helyzetbe került csupán azért, mert nincs zene-tudományunk“. Társadalmi élet, költészet és zene oly szoros kapcsolatban állanak a régi magyar életben, hogy elkülönített vizsgálatuk sohasem vezethet teljesen célhoz; Szabolesi a legelső tudósunk, aki szociológiát, irodalomismeretet és muzikológiát bámulatos tudásában egybefogva teljesskörű magyar vilákképet ad tanulmányaiban. Kezében a zene-történet a nemzeti élet valóságos tükrévé válik; mint ahogy a zeneélet nem is más, mint a nemzetek szívdobogása — szellemi jelkép értelmében. Szabolesi a magyar zene-történeti tudomány atyja, Ranké-ja. Tőle egyúttal azt is megtanulhatjuk, hogy hazánkban, Nyugat és Kelet találkozásának gyűjtő-medencéjében és kiegyenlítőjében, mindig sokkal több történet a zeneművelődés érdekében, mint amennyi a fölmerült nehézségek között, az olyannyira hátráltató zivatáros időkben várható lett volna. Ő az, aki megállapítja a magyar zene-történet stíluskorszakait, aki kimutatja az okokat és jelenségeket, melyek azt a magyar specifikumot kísérik, hogy nálunk nem épülnek egymásra a korok eredményei, hanem minden korszak csaknem előlről kénytelen ismét kezdeni az építkezést.

Ha még mindezekon fölül tudomásul vesszük, hogy *Bartók Béla* úttörő műve, „A magyar népdal“ (Rózsavölgyi kiad.) 1924-ben jelent meg és alapja maradt azóta is minden idevágó rendszeres kutatásnak; nagyjában kimerítettük tárgyunkat.

MOLNÁR ANTAL.²

² A szerző önmaga egykorú műveiről nem tesz említést. *Szerk.*